

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Joh. Jonstoni Thaumatographia Naturalis

Jonston, Jan

Amstelodami, 1661

Caput V

urn:nbn:de:bsz:31-97032

ita in profundum demergi, ut vires suas ad superficiem extendere nequeat. Hæc Lydiati sententia, quam prolixius exposuimus, ut melius cognita exactius expendetur.

CAPUT V. DE THERMIS.

Thermarum calorem variè naturalium scriptores explicavêre. Aristoteles à fulmine provenire putavit: sed falsum. Fulminis enim vis pestifera; cognoscet quisquis vipum attractum inspexerit, aut exanimis, aut amentes reddit. At salubres has communis est experientiæ. Quid quod multa loca, quæ nunquam fulminum persensere ictum? Nunquam enim quinque pedibus altius descendit. *Sennerto (scient. Natural. l. 4. c. 10)* placet fieri à duabus aquis ad tactum frigidis in concursu ob spirituum repugnantiam incallescibus; quod animadvertitur in oleo Tartari, & spiritu Vitrioli, item aquæ fortis & tartari, butyri Antimonii & spiritus Nitri; quæ etsi ad tactum sunt frigida, tamen si misceantur, incallescunt, & quidem ita, ut si repente aquæ forti, in qua ferrum solum est, oleum tartari infundatur, non solum ebulliat, sed & flammam mistura concipiat, quod etiam accidit, si butyro antimonii dicto confertim spiritus Nitri infundatur. Quidam calori terræ nativo, seu spiritui cuidam calido, ita ut his calidis spiritibus & exhalationibus non violento motu sed natura calefacientibus, in quibusdam locis terræ meatus calefiant, ut parietibus concavitarum calor ejusmodi communicetur, cujus ratione calor sufficiens & perpetuus ipsis thermis communicari possit; quemadmodum ex Clibano calefacto, flamma omni remota, panem nihilominus sufficienter assari videmus. *Horstius de naturâ Thermar.* Alii igni subterraneo adscribunt; an bene? ex præcedentibus patuit. *Bartholin. de aquis.* Exemplo insuper declarari potest. Aqua salsa argillæ miscea-

miscetur, fiatque ex argilla vel limo globus, qui intus excavetur, ostificiumque iterum argilla obstruatur, in quod fistula angusta indatur, globusque igni admoveatur, ut fistula ab igne avertatur; Vbi globus incaluerit, ex globo per fistulam aqua calida effluet. *Sennert. l. 4. scient. natural. cap. 10.* Saporem thermæ à permissione sortiuntur terrarum, adde & quæ in terris sunt. In terra $\kappa\upsilon\ \gamma\lambda\upsilon\kappa\upsilon\ \kappa\upsilon\ \delta\acute{\epsilon}\zeta\upsilon\ \kappa\upsilon\ \pi\iota\kappa\rho\acute{\nu}\nu$ inesse scribit *Hippocrates (l. de natura humana)* inque illius visceribus, varias esse facultates, humoresque multiplices: *l. 4. de morbis.* Trahere unumquodque de terra alimentum, quale etiam ipsum existit. Hinc in Ionia & Peloponneso, etfi calor Solis sit sufficientissimus, sulphur minime nasci, etfi semineatur, ob defectum nimirum talis humoris, quo alatur Insunt autem illi terræ & succi, non tantum quoad spirituosam, sed & quoad humidam & solidam substantiam. Concreti succi ab aquis liquantur, liquidi miscentur terræ dissoluntur. metallica que ramenta inveniuntur. Salubritas illarum interdum variat: quia solis calore astate perfusæ attenuatæque, optimæ. minus fractæ autumno, quia illi vicinior: tum vere. aperitur enim terra, purificantur aquæ, salutare Solis accedit lumen. Hyeme pessimæ: graviore enim, crassiores, halitibus subterraneis conspurcatæ evadunt. Mutationes subire varia docent exempla. *Fallop. de Thermis c. 11.* Sazanarola balneum de aquis in agro Pisano graves inferre poteribus noxas ait; huncque effectum prævidere incolas. Nam cum aquam mense Martio, Aprili, aut Maio luteo tingi colore, turbidamque fieri cernunt, perniciosam fore præsciunt, *Aleardus Veronensis Medicus*, qui de balneis Calderianis scripsit, Apponitanam aquam quandoque lethalem esse dicit, exemplo cujusdam nobilis Galeatii, qui ex potu illius cum genero, & aliquot famulis obiit. Acidulæ Alsatæ aliquando tam acres sunt, ut dysenteriam commoveant, nonnunquam effoetæ, & pristino vigore privatæ. *Sebizius de Acidulis diss. 50. sect. 1.* Causæ sunt

fano variæ;
gnosa, aut
minius,
quod de I
veticillim
1. c. 69. Si
enim harum
positum est
jer. in Ann

De

M Area
univ
bit. Vtu
an in suu
vigant si
bigebant
suam dis
nosta m
esse, mo
& horrid
tentia; t
duplici di
c. 67. No
& locis di
bitur.
mandi reg
ab Occide
trione Sepr
nem persua
la. Hinc Sa
Concreti, A
lici, Petific

sunt variz; inter ordinarias, pluviosa, nebulosa, caliginosa, austrina, & pettilens cœli constitutio, æstus nimius, inundationes, & terræ motus. Mitum verò quod de Thermis quibusdam Germaniæ scribitur, eas vectigali imposto exatuisse. *Camerar. horis subcis. Cent. 2. c. 69.* Simile quid in Conchis accidit slusæ. Cum enim harum collectioni vectigalis genus quoddam impostum esset, evanuerant; redire, ablato. *Iacob. Mejer. in Annal. Flandria.*

CAPUT VI.
DE MARI.
ARTICULUS I.

De divisione, & nominibus maris.

MARE aquarum est salsa & maxima collectio, quæ universam hanc quam incolimus terram ambit. Vtrum verò terras velut vinculum circumfluat, an in suum colligatum orbem, & in hos, per quos navigatur sinus, quasi spiramenta quædam exæstuet, ambigebant veteres. *Fab. Suasor. 1.* Censuerunt quidam suam distinctumque globum facere, & duntaxat hæc nostra maria exiguam ejus partem. & velut lacinias esse, imò nec solem ambire, & tenebras in extremis ejus, & horridum secretum habere. Fuit & hæc veterum sententia; terram cum mari rotundam esse, sed ipsam duplici dividi Oceano, & velut decussari. *Plin. lib. 2. c. 67.* Nobis unus est Oceanus, qui postea nominibus & locis differens, in varia materia ac sinus varie distribuitur. Ac primò quatuor appellationes, ex quatuor mundi regionibus, accipit. Ab Oriente Eous dicitur, ab Occidente Occidius, à Meridie Notius, à Septentrione Septentrionalis. Postea prout quamque regionem perfundit, diversa à littoribus suis trahit vocabula. Hinc Sarmatici, Scythici, Hyperborei, Cronii, Concreti, Amalchii, Serici, Indici, Gangetici, Arabici, Persici, Asperi (id circa Insulam Madagascar) Æthio-